
2. téma:
**Vznik a základní přístupy
sociologie**

26. 2. 2014

Struktura přednášky

- 1) Charakteristika tradiční a moderní společnosti
 - 2) Zakladatelé oboru
 - 3) Současné směry sociologie
-

Obecná charakteristika tradiční a moderní společnosti

1. ZPŮSOB USPOŘÁDÁNÍ MOCI A SPRÁVY

Tradiční společnost

- Omezené zdroje tradiční moci
=> není možná systematická kontrola celého území
- malý bezprostředný vliv, nejasné hranice

Moderní společnost

- Mocenský rámec je vytvářen moderním národním státem, který je schopen kontrolovat každodenní život svých občanů
 - jasné hranice
-

2. TYP EKONOMIKY

Tradiční společnost

- základní výrobní jednotka = domácnost,
- nízká směna, hospodářská soběstačnost.
- Těžiště ekonomiky: zemědělství a řemeslná výroba.

Moderní společnost

- Domácnost ztrácí své postavení soběstačné jednotky sociální reprodukce.
 - Její jednotlivé funkce přecházejí na vznikající formální organizace, které zajišťují chod celé společnosti.
 - Těžiště ekonomiky: průmyslová výroba.
-

3. TYP SOCIÁLNÍ STRUKTURY

Tradiční společnost

- Stavovská struktura.
- Status (společenská pozice) je dán příslušností k jisté stavovské vrstvě.

Moderní společnost

- Namísto stavů vystupují třídy.
 - Status je dán postavením na trhu (vlastník kapitálu nebo vlastník pouhé pracovní síly).
-

4. ZPŮSOB VÝKLADU SVĚTA

Tradiční společnost

- Mytologická, náboženská podoba,
- Cyklické chápání času, stálost myšlení - stálá a definitivní totožnost jedinců.

Moderní společnost

- Převládá vědecký výklad světa,
 - Lineární chápání času, dynamičnost (pohyblivost) myšlení - např. častá změna povolání, bydliště apod.
-

Vznik sociologické vědy jako reakce na krizi

- Podle některých sociologů je krize tradiční společnosti na přelomu 18. a 19. století podobná situaci, která zavládla na prahu století 21.

krize v oblasti regulace světa práce

dříve rozpad cechů – dnes krize odborů a dlouhodobého zaměstnání

krize rodiny

dříve rozpad tzv. obrněné domácnosti – dnes krize nukleární rodiny a rozšíření fenoménu *singles* či jiných forem partnerského soužití

krize moci

dříve konec monarchie a nastolení demokratického systému na občanském principu - dnes krize státu resp. sociálního státu

krize náboženství

dříve sekularizace světového názoru a eroze jednotného náboženského výkladu světa – dnes ztráta legitimacy „velkých vyprávění“ (např. o pokroku, národu, rase, směřování dějin, atd.)

Literatura

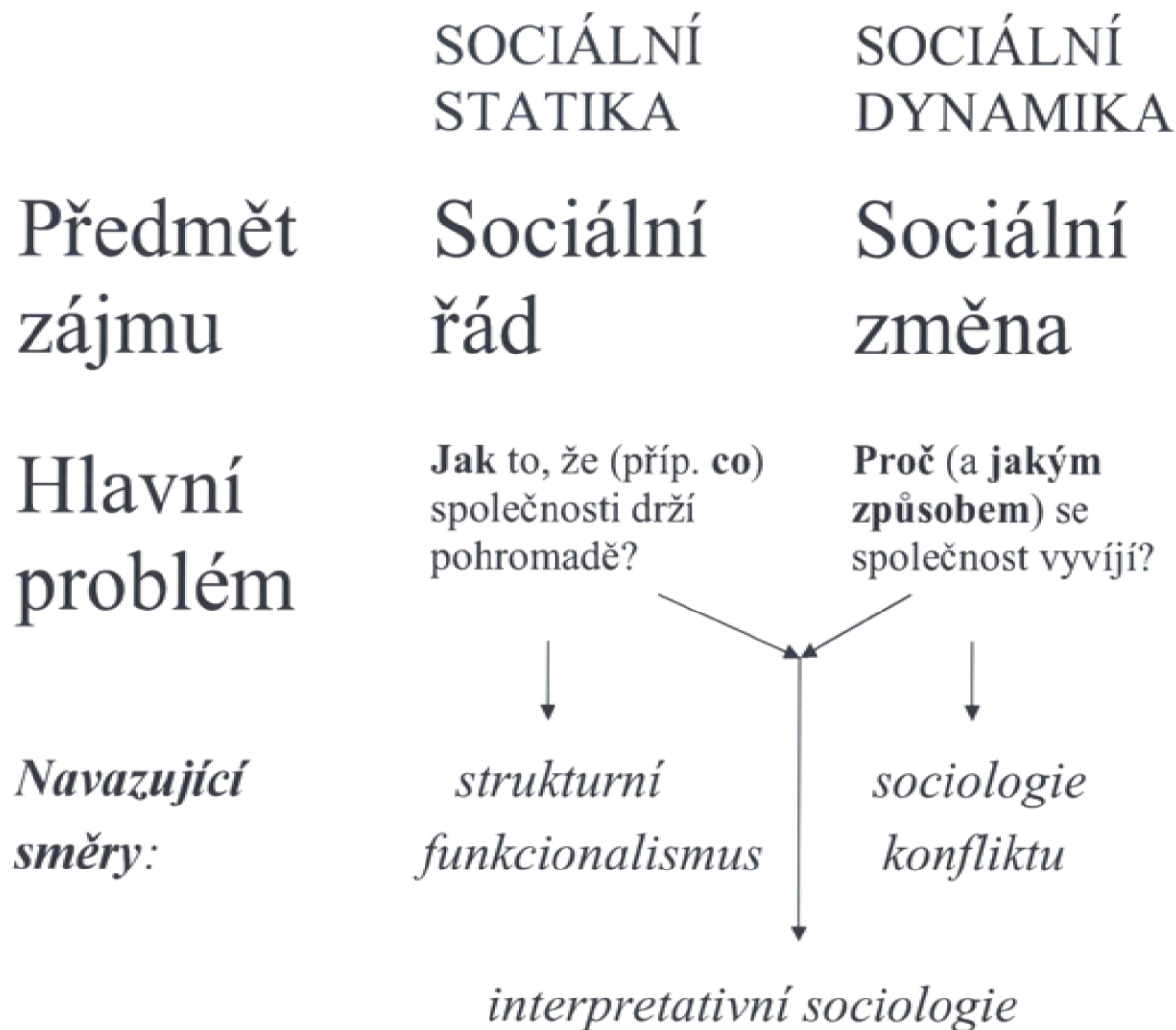
- Berger, P., L.: *Kapitalistická revoluce: padesát propozic o prosperitě, rovnosti a svobodě*. Bratislava: Archa, 1993.
 - Hirschmann, A. O.: *Lidské vášně a osobní zájmy*. Brno: CDK, 2000.
 - Polanyi, K.: *Velká transformace*. Brno: CDK, 2006 .
 - Simmel, G.: *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Praha: Slon, 2006, 1997.
 - Keller, J.: *Dějiny klasické sociologie*. Praha: SLON, 2004.
-

Zákl. směry sociologie

Struktura sociologie

(jedno z možných) dělení sociologie

(AUGUSTE COMTE, 1798-1857)

ZÁKLADNÍ PARADIGMATA V SOCIOLOGII

(Pro podrobnější výklad viz učebnice J. Kellera , příp. L. Urbana):

1) TEORIE KONSENSUÁLNÍ

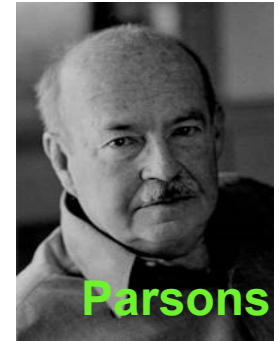
- *Strukturní funkcionalismus* jako nejvýraznější směr a jeho nejvýznamnější představitelé:

Talcott Parsons (1902-1979) – Sociologie zkoumá sociální systém a jeho funkce:

1. Adaptace na prostředí
2. Dosahování cílů
3. Zajištění integrace
4. Udržování vzorců jednání

Robert. K. Merton (1910-2003) latentní a manifestní funkce, teorie středního dosahu a další koncepty

- *Teorie sociální směny*

2) Konfliktní perspektiva

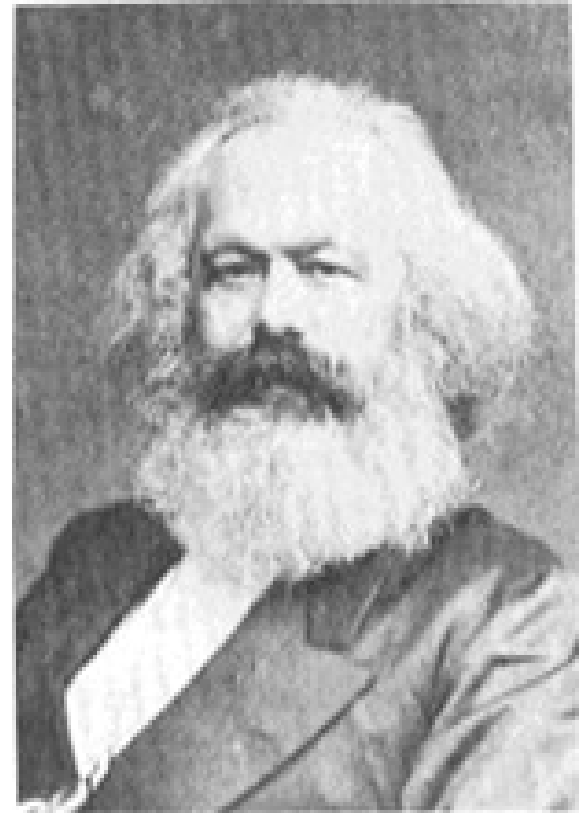
- Zakladatelé:

Karl Marx (1818-1883)

Německý filozof, „sociolog“
a ekonom

Friedrich Engels (1820-
1895)

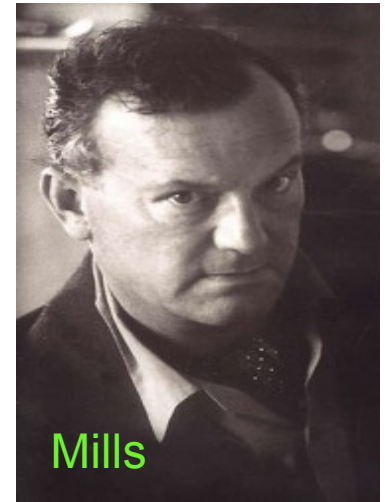
německý politický filosof

Karl Marx

MODERNÍ TEORIE KONFLIKTU

- Nezaměřuje se pouze na třídní boj (jako Marx), nýbrž na celkovou strukturu společnosti, na konflikt mezi skupinami s různými zájmy.
- Ch. W. Mills (kritická sociologie, *Mocenská elita*, ©1956)
- R. Dahrendorf
- R. Collins aj.

3) INTERPRETATIVNÍ SOCIOLOGIE:

Hlavní směry:

- Symbolický interakcionismus

W.I. Thomas (1863-1947), tzv. Thomasův teorém

G. H. Mead (1863-1931), teorie Self = sociálního Já na bázi komunikace, teorie rolí, teorie socializace)

- Dramaturgická sociologie

E. Goffman – („Všichni hrajeme divadlo“)

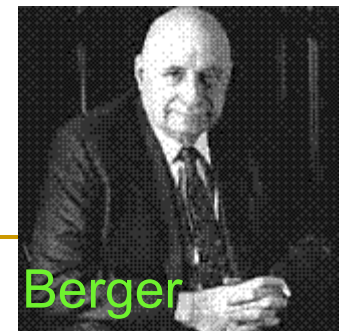
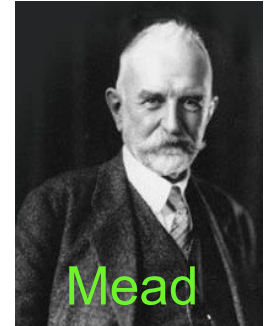
- Etnometodologie

H. Garfinkel (výzkumy tzv. „zdravého rozumu“)

- Fenomenologická sociologie

A. Schutz (možnosti introspektivní metody pro poznání sociálních vztahů)

P. Berger, , T. Luckmann – („Sociální konstrukce reality“)

Základní pozice v otázce hodnotící kompetence sociologie utvářené v průběhu sociologické tradice

1) Max Weber (přelom 19. a 20. století)

vymezení základní metodologické zásady tzv. „nehodnotící sociologie“ – jde o to zamezit proniknutí subj. soudů do vědeckých výpovědí.

2) Kritická škola (či radikální sociologie) čerpající z marxistických tradic:

‘Sociologie má být nástrojem kritiky, nikoli součástí systému.’

Z její poválečných představitelů např. *Ch.W. Mills*:
‘Sociologie pod rouškou hodnotové neutrality podporuje mocenskou elitu.’

...pokračování

3) Širší spor *neutrální vs. angažované sociologie* (druhá polovina 20. století)

(viz Frankfurtská škola, L. Althusser, P. Bourdieu, feministické směry ad.)

4) Postmodernismus (konec 20. století) – přináší silný relativizující prvek;

argumentace, dle které hodnotových soudů se v principu nelze v sociální vědě zbavit, badatel samotný není schopen vystoupit mimo svou sociální pozici, která jeho pohled nutně zkresluje.

Otázky z četby K.Polanyiho

1. Vysvětlete pojem seberegulující trh! Kdy došlo k přechodu od regulovaného k seberegulujícímu trhu a jakými základními rysy se seberegulující trh vyznačuje?
 2. Jaké je dle Polanyiho v současné (= moderní) době postavení sociálního a tržního systému? Je tržní systém doplňkem sociálního systému nebo naopak sociální systém (lidská společnost) je doplňkem ekonomického systému?
 3. Proč kritizuje Polanyi přístup klasických ekonomů, jako např. Adama Smithe?
-

Literatura

- Durkheim, È.: ***Společenská dělba práce.*** Brno: CDK, 2004.
 - Merton, R. K.: ***Studie ze sociologické teorie.*** Praha: SLON, 2000.
 - Mills, Ch. W.: ***Mocenská elita.*** Praha: Orbis, 1966.
 - Goffman, E.: ***Všichni hrajeme divadlo.*** Praha: Nakladatelství studia Ypsilon, 1999.
 - Berger, P. L.: ***Sociální konstrukce reality.*** Brno: CDK, 1999.
-